

# NEMZETI, VAGY NEMZETISÉGI ÁLLAM LESZ-E MAGYARORSZÁG?

D<sup>R</sup>. EÖTTEVÉNYI OLIVÉR

ELŐADÁSA  
AZ ORSZÁGOS NEMZETI KLUBBAN  
1941. február 12-én.

B U D A P E S T 1942

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT.

Ára. 80.FILLER

Felelős kiadó: Eöttevényi Olivér.

DUNÁNTÚL PÉCSI EGYETEMI KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT

A nyomdáért felelős: Mészáros József.

Aki Magyarország múltját és jövőjét minden, egyébként tiszteleméltó érzelmi szemponttól függetlenül, realpolitikai oldalról vizsgálja, az tényként állapítja meg, hogy a mi hazánk soha nem volt egyetlen faj által lakott terület, ma sem az és a faji eszmének napjainkban erősen kifejlődött hatása alatt valószínűtlen, hogy a jövőben azzá lenne. Ha ennek az okait kutatjuk, akkor azt látjuk, hogy már honfoglaló őseink — ez a máskülönben annyi jeles tulajdonsággal rendelkező, vitéz nép — sem tudták, számuk aránylag alacsony volta miatt, a Kárpátok medencéjét egészen kitölteni s bár a természetes szaporodás törvényei szerint idővel kítölthették volna a határaink által megszabott kereteket, ámde a századok folyamán annyi küzdelmet kellett folytatniok, hogy ez a körülmény a magyarság lélekszámát a szaporodás helyett a csökkenés lejtőjére vitte. Egyszer idősb Andrassy Gyula gróftól, a nagy magyar diplomatától azt kérdezte egy külföldi előkelőség, hogy mit tart a magyarság legnagyobb történelmi érdemének? Azt — felelte Andrassy — hogy egyáltalában van még magyar nemzet, mert annyi harc és a fajtánk életfáját rágó annyi veszedelem után maga az a tény, hogy vagyunk, hogy megmaradtunk, napnál világosabban igazolja az életrealitásunkat. És ez a kissé cinikus, de alapjában véve igazságot tartalmazó Andrassy-féle megállapítás igazolást nyer, ha végigtekintünk évezredek múltunkon. Nem is szólva arról, hogy már maga a honfoglalás is, míg befejeződött, emberi számítás szerint csökkentette a számunkat, mert hiszen a még oly vitézül megvívott harcok is minden esetre véráldozatot követeltek őseinktől is, de a honfoglalást követő nyugati kalandozások ezt az áldozatot csak növelték, Nagy királyaink bölcsesége aztán, különösen a kereszténység tanainak a befogadásával, egyidőre a többé-kevésbé nyugodt fejlődés útjára terelte a magyarságot, ámde egészen áldozat és pedig véráldozat nélküli sors akkor sem jutott osztályrészünkül és az Árpádok alatt vívott harcaink bizonyára szintén nem támasztották alá a népszaporulatra irányuló lehetőségeket. Óriási vérvesztéseket okozott a tatárjárás is, majd az oszmán hatalom ellen vívott harcaink, Mohács pedig végzetes csapást mért reánk nemcsak hatalmi, hanem népesedéspolitikai tekintetben is, A tatár és a török veszedelem után a német, illetve az abszolutisztikus dinasztikus politika ellen vívott küzdelmeink irtották a sorainkat s bármennyire meg vagyunk is győződve arról, hogy e szívós ellenállásunk nélkül alighanem véglegesen meghúzták volna a fajtánk felett a halálharangot, tagadni még sem lehet, hogy ezek a harcok úgyszólván állandóan rágták a magyarság életfáját. A legújabb idők története viszont azt tanítja, hogy úgy 1848-49-iki szabadságharcunk, mint az 1914-18-iki világháború is megint csak súlyos életpróba elé állított bennünket és akkor a magyar faj soraiban dúsan aratott a halál. Mindezt össze-

foglalva, érthetővé válik az, hogy a magyar, bár nemzetfenntartó szerepét megtartotta, azonban számbelileg nem tudott olyan fejlődést mutatni, amelyet életereje és a népszaporodás törvénye szerint elérnie kellett volna.

Érthető tehát, hogy Magyarországon kezdettől fogva voltak olyan fajok, amelyek vagy mert a honfoglalás korában már itt laktak, vagy pedig, mert később ide betelepítették őket, bár az államtagjai voltak, azonban fajilag a magyartól különböztek, mai kifejezéssel élve, nemzetiségekként szerepeltek. Az más lapra tartozik, hogy ezeket nem lehetett volna-e a magyar fajba beolvasztani, különösen abban az időben, midőn a királyi hatalom ereje ezt aránylag könnyen megtehetette volna. Kétségtelen, hogy bizonyos önkéntes beolvadási folyamat századokon keresztül volt is, hiszen a mai magyar társadalom képe a legélénkebben tanúsítja azt, hogy a századok folyamán számos, eredetre nem magyar fajbeli egyén egyesült a magyarral s annak értékes részévé vált. Mégis ú. n. tömeges asszimiláció soha nem történt nálunk s ennek tulajdonítható az, hogy Magyarország soha nem lett egynyelvű állammá. Ha ennek a közelebbi okait kutatjuk, akkor elkezdve Szent István politikai alapfogulatától, mely szerint az egynyelvű ország gyenge és törékeny — s amely elv a kereszténység univerzalizálásában leli meg az alapját, midőn a pogányságból kiemelt magyar faj kereszténnyé tételére éptsen első királyunk hozott nem magyar fajbeli hittérítőket az országba— folytathatjuk a betelepítések későbbi eseményeivel is, melyek ha kulturális és gazdasági szempontok miatt helyeseknek is bizonyultak, azonban a magyar fajt csak részben gyararították. Tudjuk, hogy királyaink egyenesen privilégiumokat is adtak a nem magyar betelepülőknek, saját fajuk és nyelvük védelmére s e tekintetben elég, ha az erdélyi szászokra, valamint a későbbi évszázadok folyamán városaink alapításánál oly nagy szerepet játszó németségre hivatkozunk.

Amit pedig azokban az időkben el nem értünk, midőn a faji eszme még nem fejlődött ki, azt még kevésbé érhattük el akkor, amikor a faji gondolat megerősödésével a beolvasztás már elháríthatatlan akadályokba ütközött. Addig az egyes itt lakó, nem magyar fajok nemzetiségi különállása szinte nem is volt szembeszökő, mert az egész államszerkezetben a faji hovatarozás egyáltalában nem, vagy legfeljebb csak másodrangú szerepet játszott. Hogy a jobbágy magyar fajbeli volt-e, vagy tót, vagy egyéb, az nem volt döntő, a fő, hogy annak az államon belül a köz- és magánjogi helyzetét eldöntötte maga az a tény, hogy jobbágy. Ha pedig valaki valamelyik városunknak volt a polgára, ott sem az volt az irányadó, hogy milyen fajhoz tartozik, hanem az, hogy az illető város felvette-e őt a polgárai sorába s ezzel neki privilegizált helyet biztosított-e az állami életben? A rendi korszak teljesjogú államtagei, a nemesek viszont hasonlóképpen nem a származásuk, hanem a nemesi kiváltságai alapján lettek elbírálva s tudjuk, hogy a nemesi Magyarországon számos családja nem volt fajmagyar és ámbár egy részük

idővel beolvadt a magyarságba, azonban mások közülök megtartótak faji különállásukat.

Ezen a téren jelentős változást hozott a 19. század első felének a nemzeti, vagy faji eszmét szolgáló közéleti irányzata. Amikor az 1830-as és 1840-es évek országgyűlései a magyar nyelv jogainak a biztosítására irányuló törvényeket alkották, akkor ezek vitán felül rendkívül megerősítették a magyar faj önérzetét és kialakították benne azt a századokon keresztül tényleg fennállott, azonban mintegy tudat alatt ápolt meggyőződést, hogy ennek az országnak magyar jellegűnek kell lennie a nyelvében is: ámde a másik oldalon felkeltették az itthoni, nem magyar fajúak egy részének a féltékenységet is és ezek a maguk számára hasonló érvényesülést kezdtek követelni. Jellemzőek erre az országgyűlés tárgyalás-nyelvét illetően hozott határozatoknak, illetve törvénynek a diéta horvát követeire vonatkozó következményei. Tekintettel arra, hogy az országgyűléseken addig latinul tárgyaltak, melyet a bármely nemzetiséghez tartozó követek beszéltek, így a horvátok részére a tanácskozásokon való részvétel szempontjából nehézség addig fel nem merült. Mikor azonban a magyar tárgyalási nyelvet hozták be, akkor a horvát követek azt a kifogást tették, hogy ők magyarul nem tudnak, tehát számukra illuzóriussá válik a tanácskozásokon való részvétel. Az 1844-iki országgyűlés ép ezért úgy döntött, hogy a horvát követeknek hat évi haladékot adott a magyar nyelv megtanulására. Mikor azonban ez a határidő lejárt, akkor Magyarországon már az osztrák abszolutizmus uralkodott s így az 1844-iki határozat gyakorlati megvalósítására nem került sor. Éppen az abszolutizmus hatása alatt aztán a horvát értelmiség a maga anyanyelvén kívül nem a magyar, hanem a német nyelvet tanulta meg, úgyhogy mikor 1868-ban a magyar-horvát kiegyezési törvény előkészítése végett bizalmas tárgyalásokra került a sor, a magyar és a horvát kiküldöttek a német nyelvet használták, hogy egymást megértsék, sőt évtizedeken keresztül, míg a magyar képviselőházban a zágrábi országgyűlés által delegált 40 delegátus képviselte a horvát érdekeket, ezek közül is kevesen bírták a magyar nyelvet s így a jelenlétüknek inkább jogfenntartási jelentősége volt.

A múlt század 40-es éveiben azonban nem csupán a horvátok faji mozgalmával, az ú, n. illyrismussal álltunk szemben, hanem amint a faji eszme megerősödött, az anyaországbeli nem magyar fajok egyes képviselői is több-kevesebb agresszivitással követelték különösen nyelvi érvényesülésüket, de nem kevésbé faji különállásukat is. Ezen a téren a tótok mozgalmát kell megemlítenünk (Stur, Kollár és társaik), aztán az ennél már az illető népfaj számbeli súlyánál fogva is jelentősebb román mozgalmat, mely aztán 1848-ban véres elszakadási törekvésekben robbant ki, nemkülönben a hazai szerbeknek nemsokára fegyveres elszakadási követelésé vált ellenállását. Érdekes, hogy németségünknek nem volt akkor a magyar fajjal szemben ilyen elszakadási, vagy akár a belsőleg hevített faji érzésből fakadó érvényesülési törekvése, aminek a magyarázatát abban találjuk meg, hogy annak a kornak a hazai német-

sége a magyar fajban inkább vélte megtalálni a kor vezéreszméjét alkotó szabadságtörekvések iránti sorstársát, mint az ugyanakkor ily irányban még csak a szárnyát bontogatni kezdő ausztriai, vagy távolabbi németiségben. A múlt század 40-es éveinek a mérlege azonban végső eredményként mégis a nemzetiségi eszme megerősödését mutatta s ennek nálunk a magyarság kárára való további folyamatát egyáltalában nem gyengítette az 1849-től 1867-ig terjedő korszak. Mikor aztán 1868-ban a nemzetiségi kérdésben is elvi álláspontot kellett elfoglalnunk, az akkor alkotott ú. n. nemzetiségi törvény, mely lényegében az itteni állampolgár, de nem magyar fajú egyének nyelvhasználati jogának volt a kodifikálása, a doktriner liberalizmus szellemében ezt a jogot egyéni jognak deklarálta s úgy a közigazgatás, mint az oktatás terén, valamint az egyházi életben ezen az alapon iktatta törvénybe minden, nem magyar fajú állampolgárnak nyelvhasználati jogát. Sokáig aztán ennek a törvénynek a mikénti végrehajtása volt a magyar politikai körök és a nemzetiségi vezetők közti állandó vita tárgya, mert természetes, hogy amazok — minden törvénytiszteltük ellenére — nem kívánták a szerintük bőségesen megadott nemzetiségi különállás kereteit még jobban kiszélesíteni, emezek meg — az ő felfogásuk szerint szintén érthetően — a minél lazább, tehát részükre minél több jogot adó törvényértelmezésért viaskodtak. Ebben a küzdelemben nagy szerepe volt annak is, hogy a hazai nem magyar fajok képviselői közül az idők múlásával mind nagyobb számban jelentkeztek az ú. n. értelmiségi osztályhoz tartozók a maguk, sokszor túlzott egyéni érvényesülési vágytól fűtött követeléseikkel. Régente a nem magyar fajoknak nagyrészt az alacsonyabb néprétegekhez tartozó tömegeiben hiányzott az ilyen törekvések iránti érzék, aki pedig közülök az értelmiségi osztályba emelkedett, az rendszerint bele is olvadt annak a magyar jellegébe. Az utóbbi évtizedek aztán mind gyakrabban mutattak oly eseteket, hogy ezeknek az intellektuális rétegeknek erős faji önérzete folytonosan növekedőben volt, sőt éppen politikai iskolázottsága miatt korlátlan érvényesülésre tört. Ez a mozzanat aztán a nemzetiségi kérdést elmérgesítette, mert az államhatalom nem lehetett közömbös az ilyen, sokszor centrifugális agitációval szemben, különösen, ha az illető fajnak a szomszédságunkban élő fajrokonai állami önállóságra tettek már szert. Ez volt az eset pl. a románoknál (az 1892-iki memorandum-per), valamint a szerbeknél (nemzetiségi képviselők, Polit Mihály, Tomics Jása, stb.), nemkülönben bizonyos fokig a tótoknál is (Hurban-Vajanszky sajtópörei, stb.). Még a kulturálisan alacsony fokozatú álló ruthenségben is megkísérelték a faji különállásra alapított elszakadási törekvések meggyökereztetését (schizma-per, stb.). Le kell azonban szögeznünk, hogy a hazai németiségben, egy-két szórványos esetet nem tekintve, ilyen mozgalom akkor észlelhető nem volt és a történelmi Magyarországon úgyszólván egyedül az erdélyi szászok jártak e kérdésben külön utakon, azonban azok is megtalálták a kormánykörökkel való megértés útját, hiszen úgyszólván mindig kormánypárti képviselőket küldtek a magyar parlamentbe. Viszont az országnak azokban a részeiben, ahol a németiség nagyobb

tömegekben lakott, pl. a Szepességben, vagy a Dunántúlon, ilyen ellentétes nemzetiségi politika nyomaira alig akadunk.

Gyökeres változást hozott a nemzetiségi kérdésben a világháborút követő 1918-iki összeomlásunk és különösen a trianoni békeparancs, mely tudvalevően minden józan ész, politikai és gazdasági érdek ellenére súlyosan megcsonkított bennünket. Számszerűleg mutatva be azt a romboló munkát, melyet a párisi bölcsek végeztek, elég arra rámutatnunk, hogy a történelmi Magyarország — kerek-számokban beszélve — eredeti területének egy negyedére s eredeti lakosságának egyharmadára csökkent. Ami a lakosság nemzetiség szerinti megoszlását illeti, azon a területen, amely később Csonka-magyarországot alkotta, az 1910-iki népszámlálás adatai szerint — ez volt ugyanis az összeomlást megelőző utolsó népszámlálásunk — a következő képet találjuk. Az összlakosság volt 7.606.971 lélek, ebből magyar 6.723.196, német 554.237, tót 165.237, román 28.502, rutén 1.133, horvát 41.974, szerb 26.163, egyéb nemzetiségű pedig 66.529 lélek. Látható ebből, hogy a trianoni Magyarország igen jelentős mértékben magyar fajbellekből állott és valóban számbavehető nemzeti kisebbségünk csak a német volt. Az 1920-ban és 1930-ban e területen általunk megejtett népszámlálás a magyarság természetes szaporodása következtében annak a számbeli fölényét még inkább kiemelte, míg a többi nemzetiség száma — kétségkívül leginkább kivándorlás révén — csökkent, úgyhogy 1930-ban a következő volt a helyzet: 8.688.319 lélek az összlakosság száma s ebből magyar 8.001.112, német 478.630, tót 104.819, román 16.221, horvát 27.683, szerb 7.031 s egyéb 52.823. Mindebből megállapítható a trianoni Magyarországnak majdnem tisztára magyar jellege, mert akkor itt a magyarság az összlakosság 92%-át tette ki, aminek a jelentőségét akkor vagyunk képesek igazában értékelni, ha tudjuk, hogy a történelmi Magyarországon, Horvát-Szlavonországot beleértve, 48%, azt leszámítva pedig 54% volt a fajmagyarság számaránya. Ez érthető is, mert hisz a magyar faj letelepedési és lakóterülete túlnyomórészt az a föld volt, amely Trianonban számunkra megmaradt. Szinte helyrehozhatatlannak látszó csapás azonban az volt a számunkra, hogy magyar fajtánk sok milliós tömegei idegen államokba, elsősorban Romániába lettek bekebelezve. 1918-tól kezdve tehát a nemzetiségi kérdés — miként fentebb jeleztük — nálunk más arculatot vett fel. Itthon, a magunk portáján, úgyszólván csak a magunk fajtájabeliek maradtak s akik nem tartoztak ahhoz, azoknak a nemzetiségi, különösen kulturális és iskolai jogairól megértően gondoskodtak akkor létesített jogszabályaink, viszont az idegen uralom alá került faj testvéreinkért megindult a *konzerválást* küzdelem, mert hiszen az ú. n. utódállamoknak az őket elnyomó politikájával szemben *fajfejlesztési* programról a tőlünk elszakított területeken, alig lehetett beszélni. Itthon tehát nem volt vitás az állam magyar nemzeti jellege, viszont a tőlünk elszakított részekben nemcsak odarekedt fajtestvéreinknek, hanem nekünk, a csonkaországbelieknek is mindent el kellett követnünk a célból, hogy ők magyarok maradjanak s ez a küzdelem — jól tudjuk — annyi ellenség ellen egyáltalában

nem volt könnyű, Felvetett témánk megfejtése végett tehát a tézist ekként állíthatnók fel: Trianonban országunk magyar jellege ugyan megmaradt, elszakított véreink azonban idegen államok keretében igyekeztek fajiségukat megőrizni.

Amennyire gyökeres változást hozott nemzetiségi térképünkön az összeomlás, annyira döntő jelentőségűvé lett az a négyszeri területgyarapodás, melyet a két bécsi döntőbírósi ítélet alapján a Felvidék egy része és Keletmagyarország, valamint Erdély részleges visszatérése által, nemkülönben az ú. n. rutén föld s végül Délmagyarország egy részének katonai műveletek által történt visszacsatolása révén értünk el. (Megjegyezzük, hogy az utóbbi események már 1941, tavaszán játszódtak le.) Ezeknek a gyarapodásoknak nemzetiségi szempontból döntő adatait a következőkben ismertetjük, megjegyezve, hogy ezeknél kénytelenek vagyunk az ú. n. utódállamok statisztikáját felhasználni, mely reánk nézve sok, a bírálatot kihívó mozzanatot tartalmaz, azonban a tiszta kép nyerése végett leszögezzük azokat az 1910-iki magyar statisztikai adatokat is, amelyek hivatalos megállapítás szerint a lakosságnak nemzetiségi megoszlását azokra a területekre kiszámítva vetítik elénk, melyek az említett négyszeri gyarapodás során hozzánk visszakerültek.

A visszacsatolt Felvidéken, illetve a Felvidék visszacsatolt részén volt eszerint 1910-ben 869.299 főnyi összlakosság s ebből magyar 751.951, német 17.354, tót 84.905, rutén 8.941 s egyéb 6.148. Az ott legutoljára 1938-ban megejtett csehszlovák népszámlálás szerint az összlakosság száma ezen a területen 1.048.763 lélek s ebből magyar 883.618, német 10.027, tót 124.223, román 124, rutén 21.983, horvát 55, szerb 79 és egyéb 8.654. A Kárpátalja területe az 1910-iki és az 1939-iki adatok szerint a következő nemzetiségi megoszlást mutatta: összlakosság 1910-ben 496.866 lélek, ebből magyar 63.048, német 57.457, tót 20.450, rutén 342.362 s egyéb 13.549. Viszont az 1939-iki adatok szerint a 667.561 főnyi összlakosságból magyar 57.562, német 9.340, tót 24.818, román 14.464, rutén 498.290, horvát 28, szerb 11 és egyéb 63.048. A visszacsatolt Keletmagyarországon és Észak-Erdély hozzánk csatolt részében találtunk 1910-ben 2.185.546 főnyi összlakosságban 1.123.216 magyart, 89.254 németet, 12.809 tót, 919.690 román, 18.340 rutént, 300 horvátot, 235 szerbet és 21.702 egyéb nemzetiségűt. Az 1930-iki — tehát az e területen megejtett utolsó román — népszámlálás szerint a nemzetiségi térkép adatai ezek: összlakosság 2.392.603, ebből magyar 1.007.145, német 60.046 román 1.164.672 s egyéb 160.740 (ebből a külön népcsoportként szereplő zsidóság, az ú. n. jiddis 99.733).

Érdekes képet kapunk a visszacsatolt Délmagyarországi részekről, melyeknek 1910-iki adatai a mi, erre a területre kiszámított nemzetiségi megoszlásunkat mutatják, az azután következő s a jelenlegi helyzetet visszatükrözőtető számok alapjául pedig az 1921-iki, illetve 1931-iki jugoszláv népszámlálás adatai szolgálnak. Ezek szerint 1910-ben következő volt a helyzet, megjegyezve, hogy a visszacsatolt déli részek csoportjaiként ezek a területek vétetnek figyelembe: Vas- és Zalamegyei részek, aztán a Baranyai háromszög



s végül a Duna-Tisza közti rész, különösen Bácsbodrog vármegye 1910-ben élt itt 942.868 főnyi összlakosság, ebből magyar 348.840 német 178.221, tót 30.153, román 374, rutén 10.754 horvát 87 994 szerb 150.336, bunyevác 48.810, sokác 15.847, szlovén 43 vend 67 119 s egyéb 4.377 Viszont az 1921-iki és 1931-iki jugoszláv népszámlálás szerint volt itt 1.027.077 főnyi összlakoságból magyar 287.896 német 197.257, szerb, horvát és egyéb délszláv, együttesen 484.180 és más nemzetiségű 54.113.

Ha már most a trianoni és az eddigi (vagyis 1941. végéig visszacsatolt részeket is magukban foglaló) adatokat összehasonlítjuk, akkor az egyes nemzetiségek számbeli adatai, illetve számaránya *a mai magyar állam határain belül* az alábbi képet mutatja. Megjegyezzük, hogy alább következő adatainknál egyrészt azt a területet vesszük alapul, mely a mai Magyarország határain belül a *trianoni* területnek felel meg, másrészt az *egész mai Magyarország* területét, mert csak így tudunk áttekintést nyerni arról, hogy  *mennyiben változtatta meg a négy ízben bekövetkezett országgyarapodás hazánk nemzetiségi térképét?* Azt is leszögezzük továbbá, hogy statisztikai adataink az ez idő szerint hivatalosan *publikált* legutóbbi népszámlálások — és pedig úgy a magyar, mint az ú. n. utóállamokbeli népszámlálások *népességi* számaikat tüntetik fel, amiből következik, hogy a naptárilag legutóbbi népességösszeírás, tehát az *1941. év elején végrehajtott népszámlálás adatai az alább közöltektől némileg eltérőek lehetnek*, mi azonban következtéseink levonásánál csakis pozitív, illetőleg már hivatalosan közzétett adatokra építhetünk.

Eszerint az összlakosság a trianoni területen 8.688.319 lélek, míg a mai Magyarország területén 13.824.323 lélek, vagyis a trianoni Magyarország lakossága a mai országterület lakosságának kerekén 63%-a. A nemzetiségi megoszlást a következő táblázat mutatja:

Nemzetiség	Trianoni területen	Mai Magyarországon
Magyar	8.001.112	10.237.333
Német	478.630	755.300
Tót	104.819	253.860
Rómán	16.221	1.195.481
Rutén	—	520.273
Délszláv	34.714	519.067
Egyéb	52.823	339.378

Százalékszerűen csoportosítva adatainkat, azt látjuk, hogy a *trianoni Magyarországon* — amint erre fentebb egy ízben már rámutattunk — *a magyarság az összlakoságnak kerekén 92%-át tette ki* és kivüle számbavehetően jelentős nemzetiségi csoportot csak a németek alkottak, a maguk 53%-ával, ami azonban szinte eltörpült a magyarság hatalmas számarányával szemben. Viszont *a mai Magyarország nemzetiségi megoszlása a magyarság szempontjából sokot kedvezőtlenebb*, amennyiben az százalékos megvilágításban ilyen képet mutat: *az összlakoságnak kerekén 74%-a magyar, 5.4%-a német, nem egészen 2%-a tót, kerekén 8%-a román, közel 4%-a rutén, ugyancsak közel 4%-a délszláv és több mint 2%-a egyéb.* Vagyis

míg a trianoni Magyarország több mint  $\frac{9}{10}$  részében magyar fajúakból állott, addig a mai Magyarországon a fajmagyarság az összlakosságnak már csak % részét teszi ki, vagy a tízes felosztást követve, valamivel több, mint  $\frac{7}{10}$  részét. Ez az érem egyik oldala. A másik az, hogy ha — ami minden magyar vágya — további országgyarapítás következnek be, ez a magyarsági számarány nem javulna, sőt valószínűleg még rosszabbodnék, mert a még vissza nem csatolt területeken a magyarság túlnyomórészt más fajokkal elvegyülve lakik s így a további visszacsatolásnál — *hacsak nagyarányú népességcsere, áttelepítés alakjában véghez nem vitetnék* — az ország gyarapodásával karöltve járna a nem magyar néptömegeknek nagyarányú visszacsatolása is. A most ismertetett statisztikai adatokból láthatjuk, hogy területgyarapodásunk egyes állomásainak a során a fajmagyarság tömegei nem mindenütt vezettek, sőt egy-egy alkalommal szinte megdöbbenően csekély számaránnyal szerepeltek. A felvidéki részek visszatértek az arány még igen kedvező volt, amennyiben az akkor az anyaországba visszatért több, mint egy millió lélek közt közel 900 ezer volt a magyar. Fajmagyarsági szempontból e tekintetben nagy visszaesést jelentett Kárpátalja visszacsatolása, ahol a kereken közel 700 ezer főnyi összlakosságból csupán kereken 60 ezer volt a magyar. A Keletmagyarországi részek és Észak-Erdély visszakapcsolásakor a kereken 2 millió 400 ezer főnyi összlakosságból, kereken 1 millió a magyar, de az 1 milliót jóval meghaladja a román, természetesen a román statisztika szerint, amelynek az adatai azonban, leszámítva a tendenciózus kilengéseket, *nagyjában* talán elfogadhatók. A Délvidék hazatérése hasonlóképpen a magyar fajnak csak bizonyos korlátok közti gyarapodását jelenti, amennyiben ott a kereken 1 milliányi összlakosságban a délszláv elem kereken félmilliót tesz ki, míg a magyar csak kereken 300 ezret, a német pedig kereken 200 ezret. Mindezek a számok gondolkodásra készítetnek, mert azt látjuk belőlük, hogy *minél inkább haladunk a történelmi Magyarország perifériái felé, sajnos, annál gyengébb a fajmagyarság számaránya és gyarapodik a nem magyar nemzetiségek tömege*. De van ezenkívül még egy mozzanat, melyet nem szabad figyelmen kívül hagynunk s ez az a *sajnálatos tény, hogy a magyar faj nem oly szapora, mint az őt körülvevő fajok*, sőt ami egyenesen aggodalomkeltő, az az, hogy a fajmagyarság szaporodása évek óta mind kedvezőtlenebb. Statisztikánk szerint ugyanis ma a magyar fajbéli ezer lélekre évente 5.7 élve születés esik, míg ugyanennyi román fajbélire 14, tót fajbélire 10, sőt szerb fajbélire 15.5. A magyarságnak nem volt mindig ilyen alacsony a születési aránya, mert hatvan évvel ezelőtt, az 1880-as években minden ezer fajmagyarrá még 11.2 élve születés esett, tehát *a fajmagyarság szaporodása azóta az akkorinak a felére csökkent*, ami végtelenül sajnos tény, mert így számbelileg nem vehetjük fel a versenyt a szomszédos népfajokkal, ez pedig fokozatosan azoknak az előretörését fogja előidézni. A magyar faj gyenge szaporodásánál nem lehet számunkra az sem vigasztalás, hogy a nyugoti nemzetek közül nem egy a mienkénél még sokkal rosszabb szaporodási képet mutat, így Nagybritanniában

ezer lélekre csupán 3.2 élve születés esik, Franciaországban pedig a százalékos kulcs a zérusfok alá süllyedt, amennyiben ott kevesebb az élve születés száma, mint amennyi a halálozásoké. Ismételjük, mindezek oly tények, amelyeket minden magyar embernek jó tudni, mert a baj nem szűnik meg azzal, hogyha azt eltitkoljuk. A történelmi Magyarország részleges visszaállítása által elért nagy eredmények örvendetes aktívumával szemben ugyanis a reálpolitikus nem feledkezhetik meg a passzívumról sem, azonban ebből természetesen távolról sem következik az, hogy a további területgyarodás iránt bárminő aggodalmaink lennének, csupán az, hogy a fajmagyarság százalékos szupremáciája jelentősen csökkenvén, kutassuk, hogy *minő politikai, kulturális és gazdasági következményekkel fog az jární*, illetve a már eddig is bekövetkezett gyarodás milyen feladatok elé állít bennünket? Más szóval: felvetett téziszünk szerint *a jövődő Magyarorszáđ nemzeti, vagy nemzetiségi állam lesz-e?*

Hogy erre lelkiismeretesen megfelelhessünk, vizsgálódásunk körébe kell vonni mindazokat a hatóóroket és tényezőket, amelyek erre befolyással lehetnek. Vitán felüli, hogy Magyarorszáđnak, fennállása ezer esztendején keresztül, a magyar faj adta meg a politikai jellegét. Ezt a földet soha nem nevezték másként, mint Magyarorszáđnak és *az európai népek csaláđjában* ezen a néven vívott ki magának becsületet. Bárminő eredménnyel járnak is tehát a nemzetiségi megoszlás tárgyában történt megállapításaink, ahhoz kétség nem férhet, hogy *Magyarorszáđ — magyar orszáđ marad a jövőben is*, mert ha ezt a jellegét feladná, különösen pedig ha föderalisztikus alapra kívánna helyezkedni — ami ellen minden, a hazája sorsát szívéen viselő magyar ember, meggyőződésünk szerint, tiltakoznék — az esetben hűtlenné válnék történelmi múltjához és kockára tenné jövődő hivatását. Az állam külpolitikailag is magyar jellege azonban szükségessé teszi, hogy itt belpolitikailag konszolidált viszonyok uralkodjanak, mert egyetlen állam sem lehet erős és tekintélyes kifelé, amelyben befelé áthidalhatatlan ellentétek és egymással örökös harcban álló irányzatok kaptak lábra. Természetes, hogy ezt nem akként kell értelmezni, mintha a különböző politikai felfogások s az ezek érvényesülése érdekében megnyilatkozó párharcok már aláárnák az állam politikai súlyát, ellenben, ha ezek a harcok olyan jellegűek, melyek a szokásos közéleti viták mértékét és jellegét meghaladják, sőt az állami lét alapjait ingatják meg, akkor külpolitikailag tekintélyes államalakulatról már nem beszélhetünk, mert ősi igazság az, hogy a jó külpolitikának előfeltétele a jó belpolitika, ha tehát az orszáđ testét betegséggóócok pusztítják, akkor az képtelen lesz külpolitikailag olyan tekintéllyel fellépni, amilyen az akaratának a megvalósításához elengedhetetlen.

A nemzetiségileg nem egységes, sőt fokozatosan, Trianontól kezdődő teljes reintegrálódásunkig, mindinkább a nem magyar nemzetiségi tömegeket is magában foglaló Magyarország minő politikai eszközökkel tudja magának biztosítani azt a belpolitikai nyugalmi állapotot, amely az állam tekintélye szempontjából elengedhetetlen? Ez az a pont, amikor a nyers tömegek, illetve a számbeli fölény

is bizonyos tekintetben meghátrálni kénytelen az okos és előrelátó államvezetés elől. Itt dől el a mi magyar sorskérdésünk is, mert ha Magyarország nem egynyelvű állam, sőt — amint láttuk — fokozatosan mind kevésbé lesz az, akkor az állam magyar jellegének és a magyar faj vezető szerepének a biztosítása végett okvetlenül meg kell találnunk azt a módszert, amely ebben a sorsdöntő kérdésben sikerrel kecsegtet. Ez pedig külföldre származott fajtestvéreink visszatelepítésén kívül — mely igen fontos, de csak a háború befejezése után, nagy körültekintéssel és még nagyobb anyagi áldozattal megoldható probléma, bár sikeres előfutárja neki a bukovinai magyarság bácskai betelepítése — nem lehet más, mint elsősorban az, hogy a fajmagyarság mostani, rendkívül kedvezőtlen szaporodási aránya tetemesen megjavuljon. Évek óta temérdek szónoklat hangzott el és cikk íródott meg arról, hogy a középosztálynál a gyermekáldás nagyon gyér. Azonban nézzünk a szemébe annak, hogy miért van ez? Távolról sem szándékozom a gyermekszaporodás mesterséges megakadályozása mellett lándzsát törni, mert ez végső eredményben szinte öngyilkos-politika. Azonban, ha azt kérdezzük, hogy miért van ez így, akkor megtaláljuk rá a választ a megfelelő gyermeknevelés anyagi feltételeinek a hiányában. Amíg pl. maga az állam — bár ezen a téren legújabbban örvendetes, azonban még távolról sem a baj gyökeréig hatoló kormányzati intézkedések történtek — a tisztviselőnek a gyermeke, vagy gyermekei után adott családi pótlékot oly szintre nem emeli, amelyből valóban fel lehet nevelni a gyermeket, vagy gyermekeket, addig ez az államfentartó társadalmi réteg alighanem mindig a csökkenő születések arányát fogja mutatni. Elismerem, hogy általában a középosztálybeliek sajnálatosan kicsiny szaporodási eredményét egyéb okok is előidézik, mint pl. az ú. n. modern nőknek az anyaságtól s az ezzel összefüggő élettani mozzanatoktól való idegenkedése, a lakáskérdés, stb., de úgy vélem, hogy a döntő ok mégis elsősorban az, hogy az értelmiségi rétegekhez tartozó szülők a gyermekeiket megfelelő módon neveltetni nem tudnák s így félnek azok proletársorsba süllyedésétől. De nem csupán a tisztviselő-osztályról van itt szó, hanem a fajmagyarság szempontjából fontos minden társadalmi rétegről. Mindent egybevetve, *olyan szociális politikát kell folytatnunk, mely különösen az állam vezető fajtát alkotó magyarságnak minél nagyobb arányú szaporodását vonja maga után.* Ez a probléma pedig elvezet bennünket ahhoz az egyetemes feladatunkhoz, mely megalkuvás nélküli köteleességünké teszi, hogy *a fajmagyarságot szociális, gazdasági és kulturális tekintetben oly színvonalra emeljük, amely a többi, ebben az államban élő nemzetiség részére, illetve e fajok szemében a magyar faj elsőbbségét igazolja.* Itt mindjárt elébe szeretnénk vágni egy netáni félreértésnek. Nem arról van szó, hogy az egységes magyar állam keretében a magyar fajt olyan privilegizált helyzetbe juttassuk, amely az ő számára — sőt a többinek a rovására — elsőbbséget biztosítana s ezzel nálunk is megteremtené az első- és másodosztályú állampolgárok fogalmát, amely ellen éppen idegen uralom alá jutott magyar véreink érdekében mindig oly elszántan küzdöttünk. Nem lehet tehát

arra gondolunk, hogy például csak olyan szociális reformokat léptessünk életbe, amelyek kizárólag a fajmagyaroknak válnak a hasznukra, illetve ezeket mintegy kiveszik az összlakosság tömegéből. Azonban azt igenis megtehetjük, hogy *a reformok megvalósításánál elsősorban azokat vesszük sorra amelyek különösen a magyar fajbeliek sorsát javítják*. Itt van pl. az ú. n. nincstelenség kérdése, a mező gazdasági proletariátus, mely a fajmagyarság nagy tömegeit foglalja magában. Tudjuk, hogy a magyar faj szereti a földet s ha mód a van azt megszerezni, az az ő legnagyobb vágyának a megtestesülése. Hiszen az elmúlt évtizedekben oly végzetes arányokat öltött kivándorlásnak is az volt egyik, sőt legfőbb oka, hogy a paraszt nem tudott itthon megélni s különösen nem tudott földhöz jutni, vette tehát a vándorbotot és elköltözött Nyugatra, Amerikába. Sajnos aztán amint ezek a túlnyomórészt magyar véreink Nyugatra távoztak, úgy szivárogtak be hozzánk Keletről azok az elemek, melyek rövidesen nagyrészt elfoglalták nálunk a legjobb gazdasági pozíciókat. Midőn azonban az ú. n. „amerikás” magyar ott künn egy kis pénzt gyűjtött, azt hazaküldte a rokonságának azzal, hogy vegyen itthon földet, mert kiirthatatlan vágya mégis csak az maradt, hogy öreg napjaira hazajöhessen — a maga földjére. Hogy aztán ennek ellenére annyi százezer magyar maradt odakinn, az az ottani beolvadás természetes folyamatán kívül azzal is magyarázható, hogy itthon nem tudott mindegyik földhöz jutni, éppen a mi bizonyos fokig kötött birtokrendszerünk miatt. Alkalmazva most már ezt a tapasztalatot az elsősorban a magyar fajnak adandó gazdasági vívmányokra, nem lehet vitás, hogy ha egészséges földreformot alkotunk, azonban mélyen szántó, minden gátlástól mentes és a mai világáramlat szellemével számoló földreformot, mely a nagybirtokot nem törölné ugyan el, azonban korlátok közé szorítaná s ezáltal a nincstelen, de földéhes parasztot is némi földhöz juttatná, akkor ezzel az állampolgárok közti jogegyenlőség elvének a sérelme nélkül mégis *leginkább a mi magyar fajtánkat erősítenénk meg* és ennek a gazdasági megerősödése, a proletár sorsból való kiemelése jelentősen hozzájárulna ahhoz, hogy a magyarság ezen a földön ne csak számszerűen, hanem gazdaságilag is vezető elemmé legyen.

Vagy nézzük a fajmagyarság kulturális szolgálatát. Szinte szégyenkezünk kell amiatt, hogy míg az ú. n. nemzetiségi vidékeken évtizedeken át építettük és segélyeztük az iskolákat, addig a fajmagyar tömegeket magában foglaló Alföldön oly kevés volt az iskola, hogy csak trianoni elesettséünk korában, az 1920-as években kezdtük el azt pótolni. Valósággal öngyilkos kultúrpolitika volt az, amely a nem magyar fajbeliek által lakott területeknek bőkezűen osztogatta — kultúrfelelőnk igazolásaként — a tanintézeteket, azonban a mi saját véreink ilyen támogatásáról vagy megelégedett, vagy legalább is nem a kellő mértékben gondoskodott. Hasonló szomorú képet mutatott közművelődési egyesületeink anyagi helyzete is, amelyek vagy egyáltalában nem, vagy csak igen kicsiny segítséget kaptak az államhatalomtól és csupán az amúgyis erősen igénybe vett társadalomra voltak utalva, holott a munkásságuk faj-

fentartó jellegű volt. Nos, kulturális téren — természetesen kitarító, céltudatos munkával — szintén el kell érnünk azt, hogy a fajmagyarság prioritása biztosítható, mert bizony ezen a téren is van — különösen a hazai német elemmel szemben — tennivalónk. Szociális és különösen egészségügyi intézményeinket hasonlóképpen oly reformok útján kell fejleszteni, melyek a magyar faj elesettségét fokozatosan megszüntetik. Tény, hogy ezen a téren, különösen az utóbbi esztendőben, sok történt. A falusi orvosi szolgálat megszervezése, az ú. n. zöldkeresztes nővérek szerepe, az egészséges ivóvíz biztosítása, stb., mind ebbe a csoportba tartozik. Elvileg tehát azt kívánjuk leszögezni, hogy amint gazdasági és kulturális, úgy szociális téren is különösen olyan reformokra van szükségünk, amelyek *elsősorban* magyar fajtánkat, illetve annak eddig elhanyagolt rétegeit szilárdítják meg. Mindez a felhozott példa különben csupán a tételünk alátámasztására szolgált anélkül, hogy teljességre számítsa a reformok tömegében.

Van aztán még egy, minden esetre figyelembe veendő körülmény is, és ez az, hogy a régi hazához visszakérülő, nem magyar nemzetiségeink javarésze több, mint két évtizedet töltött oly államok keretében, amelyeket az ő fajtestvérei alkottak, német anyanyelvű polgártársaink pedig a gyökeresen megváltozott világpolitikai helyzet miatt igényelnek bizonyos fokig különleges elbírálást. Miként áll ez a kérdés? Rámutattunk már arra, hogy a 19. század közepén\* kifejlődött faji érvényesülés a hazai nemzetiségeket, vagy legalább azoknak bizonyos rétegeit a hatalmába kerítette. Azóta ez az irányzat, az illető fajok értelmiségi rétegeinek a növekedése útján, csak erősödött. 1848-ban még igen kicsiny volt azoknak az itteni oláhoknak, tótoknak és szerbeknek a száma, akik faji különállásuk alapján a magyartól mindjobban eltérő eszméknek hódoltak, mert — amint ezt már szintén megemlítettük — ezeknek a fajoknak az intellektuális körei nagyrészt a magyarhoz asszimilálódtak, az egyszerű népben pedig akkor még nem élt az elkülönülés eszméje, annál kevésbbé, minthogy a faji különállást leginkább mutató nyelvi szeparáció az ő számára nem volt megélhetési akadály. A mai idősebb generáció úgyszólván a saját tapasztalatából, de legalább is apái elbeszéléséből tudja, hogy az ország különböző, nem magyarlakta vidékein az ottani értelmiségi osztály beszélte az ott élő nemzetiség nyelvét és azzal ezen a nyelven érintkezett. A felvidéki magyar birtokos éppúgy beszélt tótul, mint az erdélyi oláhu és a délvidéki szerbül, sőt nem egyszer ezeket a nyelveket jobban bírta, mint a magyart. Ugyanez volt az eset a városokban is, ahol a nem magyar fajú és nyelvű kis polgárral, a kézművesel, iparossal, kereskedővel a maga nyelvén érintkezett a magyar intelligencia. Mindebből az következik, hogy ez a népelem nem kívánta az ő külön fajiságának a közéletben való érvényesülését és erre azt csak a fajilag már szeparatiztikus törekvéseket hangoztató új prófétái igyekeztek rávenni, Érthető, hogy mikor az 1848-at követő időkben a magyarságot elnyomta az abszolutizmus, akkor az egyes nemzetiségek faji velleitása megerősödött, annak ellenére, hogy azoknak a politikai

önállóságra irányuló törekvéseit az akkori központi kormányzat nem támogatta és nem egyszer elkeseredve látták ezek az elemek azt, hogy 1848-ban engedték az ő külön fajukat lángra lobbanni az abszolútizmus urai, de mikor a szabadságmozgalmak kora lejárt, akkor ezeket éppúgy nem tűrték önáluk érvényesülni, mint ahogy a magyarságnál is elnyomták azt. Érdekes, hogy ámbár az abszolútizmus német jellegű volt akkor éppúgy, mint pl. II. József császár korában, azonban a hazai németiség általában a magyar fajúhoz ragaszkodott s az azt ért elnyomatás benne nem keltette életre a németesítés vágyát, sőt nem egyszer hazai németjeink a magyar önállóságnak éppoly lelkes hívei voltak, mint maguk a magyarok. Ez még a külsőségekben is megnyilvánult. Mikor például az 1860-as évek elején az alkotmányosság gyenge szellői kezdtek fodrozódni és ennek tüntetésszámba menő megnyilatkozása a magyaros szabású öltözködés lett, nem egy hazai német polgár éppúgy felhúzta a magyar ruhát, mint a fajmagyar. Mi is volt ennek az oka? Az, hogy a magyarban a szabadságot tisztelte, melyre ő is vágyódott, míg a németben az önkényuralomtól félt. Mindenesetre sokat megmagyaráz ez a körülmény abból, hogy abban az időben a hazai németek részéről — nem szólva az erdélyi szászokról, akik mindig más utakon jártak — a magyarsággal szemben ellenérzést nem lehetett tapasztalni, hiszen emlékeztet Kossuth Lajosnak az a jelenete, mikor a szabadságharcnak katonákra volt szüksége és ő evégből lenn járt a bánási svábok közt, akik egy szót sem tudtak magyarul, s azt kérdezte tőlük: „Nicht wahr, Ihr seid Schwaben?” azok így feleltek: „Jawol, wir sind Schwaben, aber ungarische Schwaben!” És később is, az alkotmányosság visszaállítása után, a függetlenségi pártnak ököztük számos híve volt, vagy legalább is a függetlenségi irányzat enyhébb szárnyához, az ú, n, nemzeti párthoz (az Apponyi-féle frakcióhoz) közülük igen sokan csatlakoztak és ily felfogású képviselőket küldtek a magyar parlamentbe.

Mindezen aztán gyökeres változtatást ejtett Trianon, Azoknak a magyarországi nemzetiségeknek a nagy csoportjait, amelyeknek a fajrokonai már önálló állami létet éltek, leszakították a magyar állam testéről és bekebelezték az ú, n, utódállamokba, ahol megkezdődött az ő túlzott faji önértékük kialakításának olyan folyamata, amilyenre azelőtt gondolni sem lehetett, Románia épóügy, szinte nagyhatalmi ábrándokba ringatta magát, mint Jugoszlávia, vagy Csehszlovákia és mivel akkortájt a világpolitikai konjunktúra számukra kedvező volt, amennyiben Magyarországot, mint a háborúban vesztes Német birodalom szövetségesét, az ú, n, győztes nagyhatalmak szerint állandóan féken kellett tartani, így az utódállamokban élő azon népfajok nemzetiségi önértéke, amelyek az ottani vezető faiban vérrokonukat látták, s amelyek nyelvét hozzánk tartoztak, mértéktelenül megnőtt. Amikor aztán 1938-tól ^ kezdődően régi országrészeink fokozatosan visszatértek az anyaországba, az ezekkel visszakerülő, nem magyar fajbéli lakosságnak, illetve értelmiségi rétegének különböző elégedetlenségét kellett meghallgatnunk, mely gazdasági, szociális és kulturális téren nyilvánult meg. Már maga az a

tény, hogy az összehasonlításra alkalom adódik, kihívja a kritizálás lehetőségét, mert nincs olyan állami szerkezet, amely minden egyes ember minden életnyilvánulásának minden követelményét egyformán tudná kielégíteni s mivel a saját valódi, vagy vélt sérelme mindenkinek az egyéniségéhez a legközelebb áll, így érthető az is, hogy itt-ott, egyeseknél, különösen a nem magyar fajúaknál, a két évtizedes elszakadásnak az emléke kellemes maradt. De ezt nem tekintve is, már maga az a körülmény, hogy a román fajú a román, a szerb fajú a jugoszláv s a tót fajú a csehszlovák állam kötelékéből került vissza a magyar államba, melynek magyar jellegét végre is bárminő nemzetiségi gyarapodás ellenére sem lehet kétségbe vonni, ezeknél a rétegeknél mostani hazájukkal szemben fokozott faji követelések hangoztatását idézi elő. Bár kétségtelen, hogy ennél a mozzanathoz is valójában csak az értelmiséghez tartozó néposztályok fel fogásáról lehet szó, míg az alacsonyabb néprétegeknek ilyen esetleges akciói inkább mutatják a vezetettség, helyesebben az agitáció nyomait: még sem lehet tagadni, hogy *napjainkban a több, mint két évtizedes elszakítottság után a nemzetiségi kérdést is másként kell megítélni, kezelni és lehetőleg megoldani, mint 1914. előtt.* És különösen áll ez a hazai németiségre vonatkozóan, mely ugyan nagyrészt nem az egyes visszacsatolások révén került vissza a régi hazába, hanem túlnyomó többsége itt maradt a trianoni országban is, de a saját fajbellekkel történő gyarapodása emelte a maga értékének a súlyát. Ez az ok — háttérben a győzedelmes Német birodalommal — külön elbírálásra tart igényt, ép azért vele külön kell foglalkozunk is.

Említettük már, hogy ez a németiség évszázadok folyamán nemcsak, hogy nem mutatott elszakadási törekvéseket, hanem sorsdöntő órákban is a magyarság mögé állt, aminek az okát az évszázados egymásrautaltságon kívül abban kell megtalálnunk, hogy a hazai németiség a magyar ügyben mindenkor egyúttal a szabadság ügyét is látta. Az a helyzet ugyanis, amelyben a velünk szomszédos és velünk bizonyos kötelékben élt Ausztria németisége élt, bár gazdaságilag és kulturálisan kétségkívül elismerésreméltó eredményeket igazolt, mégis oly vonzóerővel nem bírhatott, mely az itteni németiség erősen faji jellegű összefogását alátámaszthatta volna. Sőt tovább megyünk. A hazai németiség kétségkívül mindenkor tiszteletben tartotta faji származásának a hagyományait, azonban a vezető szerepet játszó magyar fajhoz szinte tudat alatt hozzásimult s közüle azok, akik az értelmiségi pályákon működtek — német anyanyelvük tiszteletben tartásával — lassankint családi nyelvül is a magyart vezették be. E sorok írója diákeveit és pályafutása első esztendeit Pozsonyban élte le. Ez a város tudvalevően — ámbár századokon keresztül éppen azért, mert a Bécsben lakó Habsburgokhoz közel esett — magyar koronázó város volt, lakossága jelentős részében mégis németnyelvű maradt. Nos, a múlt század vége felé ott szinte évről-évre érezni lehetett, hogy miként válik az mindjobban nyelvi- leg is magyarrá, jöllehet Pozsony közvetlen környékén is kevés volt a magyar nyelvű község s azok ettől a határszéli várostól inkább



távolabb feküdtek Az ottani evangélikus főgimnáziumban pl. — amint neveztek: a liceumban — még a múlt század 80-as éveiben is nemcsak magyar önképzőkör működött, hanem német és tót is, Mindegyik önálló volt, egymástól független, egy-egy tanárelnök vezérével. A tot önképzőkör nemsokára aztán megszűntette a működését, mert a diákok közt szélsőséges nemzetiségi, ú. n. pánszláv izgatás kétségtelen adatait állapították meg, akárcsak a nagyrócei gimnáziumban, amely tót tanítási nyelvű középiskola bezárását a külföldön annyiszor használták fel ellenünk a mi úgynevezett faji türelmetlenségünk bizonyítására, holott az államhatalom akkor csak természetes jogával élt, midőn egy középiskola falain belül államellenes, centrifugál is nemzetiségi törekvéseknek — melyek messze túlhaladták a nyelvi és kulturális, jogos kívánságok teljesítését — melegágyat nem adhatott. De a pozsonyi liceumi német önképzőkör ilyen irányzatnak soha nem hódolt, hanem egyszerűen német nyelven művelte azokat a tudományos és irodalmi tárgyakat, amelyek a tanítélet tananyagához tartoztak. És mégis megszűnt ez a nem magyar ifjúsági egyesület is, nem azért, mert a működését megtiltották volna, hanem azért, mert a tanulóifjúság német anyanyelvű, vagy a német nyelvet intenzívebben művelni kívánó részében is a magyar fajisághoz való tartozás az átalakuló viszonyok hatása alatt természetesen annyira kifejlődött, hogy külön német önképzőkör fenntartását nem tartotta már szükségesnek, amiért aztán annak a látogatottsága is folyton csökkent s végül az intézmény megszűnt.

És a pozsonyihoz hasonló folyamatot láttunk a többi, eredetileg németnyelvű polgári lakossággal bíró városban is, Sopronban éppúgy, mint Temesvárott, vagy másutt. Szülővárosom Győr, ahol boldogult édes atyám elbeszélése szerint a 19. század első felében a belváros lakossága naggyobbára német volt, az ú. n. újvárosé pedig magyar, elannyira, hogy az újvárosi gyermekeket a belvárosba adták — amint akkor mondták — német szóra, a belvárosi német fiú pedig, mint cseregyermek, ugyanannyi időt az újvárosban töltött, hogy megtanuljon magyarul. Mindennek a természetes alapja az a szükségérzet volt, hogy a gyermekek mindkét nyelvet bírják, mert ez az életük további során csak hasznukra vált. Nemzetiségi ellentéteket akkor nem ismertek, hanem a praktikus cél uralkodott. Amikor aztán az 1867-iki kiegyezés után a magyarság országszerte mindinkább megizmosodott, akkor minden kényszerítés nélkül a magyarság elsőbbsége érvényesít It és pl. fentebb említett pozsonyi emlékeim azt is visszaidézik a lelkemben, hogy bár az eredetileg németnyelvű családoknál az öregek még nem, vagy pedig csak hiányosan tudtak magyarul, a gyermekekkel mégis ekként igyekeztek beszélni. A falusi nép ellenben naggyobbára megmaradt az anyanyelve mellett, de a mindennapi élet során, a piacon stb. meg tudta magát értetni egymást a magyar meg a német. A kis magyar Állódon, meg a Csallóközben ugyanis magyar volt a lakosság, mely széleskörű gyümölcsstermelést folytatott annak pompás dinnyéit a pozsonyi piacra hozta be. Azt kérdi most már a pozsonyi heti piacon a német háziasszony a farkasdi, tehát pozsonykörnyéki, magyar községből

való és dinnyét áruló magyar paraszttól, hogy mibe kerül a dinnye egy-egy darabja? A farkasdi paraszt, minthogy a dinnye ára akkor — oh boldog, rég letűnt idők! — hat krajcár volt, önmaga által gyártott fordítással — melyben volt egy kis ravaszság is — azt válaszolta erre: *Acht Kreuzer!* Azt hitte, hogy a hatos számban egyszerűen felcseréli a betűket és kész a német szó. De a pozsonyi német háziasszonyban is volt annyi élelmesség és nyelvtudás, hogy nyomban visszavágjon: talán *sechs Kreuzer?* Nos és a Budapest környéki sváb falvak élelmes parasztjának talán gondot okozott az, hogy nem tudta magát megértetni az itteni magyar vevővel? Szó sincs róla. Mindegyik megtanult a másik nyelvből annyit, hogy egymást — ahogy mondani szokták — a másiknak a nyelvében eladni nem lehetett.

Trianon — mint már szoltunk róla — ezen a téren is gyökeres változást hozott. Minthogy mi a tőlünk elszakított faj testvéreink faji és nyelvi jogaiból nem engedhettünk, így az itthon maradt, csekélyszámú, nem magyar nemzetiségűnek, különösen a németek a faji, elsősorban pedig nyelvhasználati jogait kellett — a kisebbségi szerződésben vállalt köteleességünk alapján is — szabályoznunk. Bár az 1868-iki nemzetiségi törvény a mi felfogásunkat e kérdés megértő és türelmes rendezése tárgyában már bebizonyította, mégis most a változott viszonyok között kellett mai álláspontunkról számot adni s mivel mi a tőlünk elszakított fajtestvéreink helyzetét illetően természetesen a teljes jogegyenlőség érvényesülését követeltük, így logikusan az itthoni, nem magyar fajok jogállásának a megszabásánál is bizonyos analog elveket állítottunk fel. Mivel pedig a trianoni Magyarországon maradt nem magyar fajok közül csupán a német képviselt tekintélyesebb komplexumot, így a hazai németiség jutott elsősorban különleges elbánás alá, speciálisan közművelődési, leginkább pedig iskolai téren. Egészen kivételes elbírálás alá azonban a hazai németiség akkor került, mikor a Keleti Magyarország részeit és Észak-Erdélyt a régi hazához visszacsatoló bécsi döntőbírói ítélettel egyidejűen a magyar kormány azt az egyezményt is aláírta, amely a hazai németiség jogi helyzetét szabályozta. Itt történt meg ugyanis legelőször az, hogy a nemzetiségi kérdésnek jogszabály útján történő rendezésénél eltértünk a nemzetiségi, illetve faji különállás *egyéni jogként* történő felfogásától s annak a helyébe elismertük a *testületi, vagyis közjogi személyekként* alakult szervezetek jogosságát. A bécsi magyar-német kisebbségi szerződés tehát minden esetre novum, amelynek a nemzetközi szerződési jellege annak a jogforrási súlyát jelentősen emeli, mert csak a szerződő felek együttes akaratából lehet rajta változtatni. Nem lehet a célunk e helyen ennek a szerződésnek a részleteivel foglalkoznunk, csak azt emeljük ki, hogy az a hazai német népcsoportot olyan jogi személyként kezeli, amelynek a konstrukcióját nem az államhatalom, hanem egy társadalmi szervezet, a német népközösség vezetősége állapítja meg, tehát az dönt afelett is, hogy kit ismer el a népközösség tagjának s ebből folyólag kinek van igénye a különleges elbírálásra? Vitan felüli, hogy ez a szabályozás a mi régi közjogi felfogásunkkal szem-

ben radikális újítást jelent, melynek a politikai hátterét megtalálhatjuk ugyan a hivatkozott bécsi döntőbíróági ítélet által kimondott, az integrális Magyarország visszaállítására irányuló, minden esetre sorsdöntő fordulatban, azonban mely ennek ellenére *a nemzetiségi kérdést a hazai németekkel szemben a többi, nem magyar fajú nemzetiségtől gyökeresen eltérő közjogi elbírálás alá vonja*. Ennek valószínű következménye az lesz, hogy a normális idők visszatérésével ezek, a nem német hazai nemzetiségek hasonló elbírálást, vagyis jogi személyekként leendő kezelésüket fogják kívánni. Az aztán más lapra tartozik, hogy a német kérdés megítélésénél egészen más szempontok s különösen politikaiak, voltak a döntők, mert a hazai németek fajtestvérei, a Német birodalom polgárai, ennek a nemzetközi egyezménynek az aláírásakor gigantikus háborút folytattak a faji erők csodálatosan önfeláldozó latbvetésével, tehát az az erkölcsi nyomaték, melyet ők a maguk itthoni faj testvérei különleges elbírálása végett nyújtottak, minket a dolog természete szerint erkölcsileg is befolyásolt. Ahhoz sem fér kétség, hogy a hazai németek közműveltségi és közgazdasági tekintetben a többi itthoni, nem magyar nemzetiséggel szemben óriási előnyben van, az ő különleges elbírálásának tehát megvan az elfogadható alapja. Mindezzel szemben viszont tagadhatatlan, hogy a nemzetiségi kérdésnek jogszabály útján való rendezése e kényes kérdés végleges szabályozásakor az állampolgárok egyenlőségének az elvi alapján az összes, nem magyar fajokra vonatkozóan bizonyos egységes elbírálást kíván s ebből folyóan számolnunk kell azzal — mint említettük, — hogy ennek a problémának a megoldása a háború utáni idők egyik legkényesebb feladata lesz.

Több ízben kifejtettük már, hogy a faji eszmének megerősödése és a környező államok, illetve területek lakosságának a hazai nemzetiségek egy-egy csoportjával fennálló fajrokonsága kétségtelen vonzó erőt gyakorol itthoni nemzetiségeinkre. Messze vezetne, ha ennek a részleteit most ismételtelen feltárnók, ellenben bizonyos, hogy a hazai nemzetiségeknek fokozott faji követelményei egyenes arányban nőnek azzal a politikai súllyal, amelyet önálló állami létre jutott faj testvéreik a mi közvetlen szomszédunkban már el tudtak érni. Mivel pedig a réintégraik Magyarországra visszatért, vagy még visszatérő ezek az elemek az elszakítás éveit különlegesen kedvező elbírálást élveztek, így a visszatérés után lelkük mélyén minden valószínűség szerint megmaradt az ilyen különleges elbánásra irányuló vágy. Más szóval: visszakaptunk nagyobb nemzetiségi tömegeket, azonban ezek egy része erkölcsi, illetőleg lélektani szempontból talán inkább teherként a mi számunkra. Beolvasztani nem lehet őket, erről már lekéstünk. Külön közjogi testekként kezelni ezeket az állam testében szintén nem lehet, mert szétrepesztő, az állam egységét folyton veszélyeztető hatással lennének. Viszont mivel az integer Magyarország, vagy legalább is annak a fokozatos kiépítése nemcsak magyar, hanem európai érdek is, különösen a termelés, a gazdasági élet sikeres vitele szempontjából: azt a nagy feladatot

kell megoldanunk, hogy Magyarország magyar jellegének a megővése, jelesen külpolitikai tekintetben is a magyarság államvezetőjének a szem előtt tartásával történő megvalósítása szervesen kapcsolódjék bele olyirányú államkormányzatunkba, mely az itt élő nem magyar fajúak jogos kívánságainak a honorálása ellenére is megőrizze itt a fajmagyarság vezető szerepét s a Kárpátmedence magyar jellegét.

Bizonyos, hogy ez igen komoly és felelősségteljes feladat. A magyar fajnak az eddig visszakerült országrészekben elfoglalt vezető szerepe elvégre a lakosság számaránya szerint sem kedvezőtlen, minthogy a mostani ország lakosságának kerekén háromnegyed része magyar s ámbár ez a trianoni arányhoz képest — mint arra fentebb már hivatkoztunk — csökkenést mutat, még mindig jelentős többséget alkot. Ebből folyóan *egyáltalában nem lehet vitás az, hogy Magyarország magyar jellegét a jövőben is meg tudjuk őrizni, még akkor is, ha további visszacsatolások révén fajunk százalékos aránya még tovább csökkenne.* Ezt feltétlen bizonyossággént vehetjük számításba nem csupán fajunk abszolút többségi aránya alapján, hanem azért is, mert hatalmi tényezőink, törvényhozásunk, kormányzatunk, közigazgatásunk, bírósági testületünk s a hadsereg vezetésének a magyar jellege a jövőben sem lehet vitás. Sőt a gazdasági életben is meg kell őriznünk fajunk szupremáciáját s a mai kor uralkodó eszméi alapján minden, e végből megindított akció már csak őfenntartási ösztönből kifolyóan is, magyar jövőnknek valóságos *conditio sine qua non-ja.* Elsősorban tehát messzetekintő kormányzati bölcsesség és céltudatos államvezetési politika szükséges ahhoz, hogy necsak eddigi birtokállományunkat ne engedjük csökkenteni, hanem annak a belső erejét mindenképpen fokozzuk. Ennek az élet külön\* böző terein történő megnyilvánulására, illetve ennek a módszereire már szintén — habár csak néhány jellegzetes példával — kitértünk. *Ab ovo el kell tehát magunktól utasítani annak a lehetőségét, hogy ebből az ezeréves országból nemzetiségi területi autonómiákon felépülő és az államot területiális széttagoltság alapján, federalisztikus irányban kiépíteni szándékozó irányzatok érvényesüljenek.* Nemzetiségeinknek igenis meg kell adnunk az ő, a fajuk különbözőségéből fakadó, elsősorban nyelvi és kulturális jogait. Gondoskodnunk kell arról, hogy a közhatalom minden szervének az államigazgatás alsó fokain, tehát ott, ahol a néppel közvetlenül érintkezik, legyenek kellő számú olyan alkalmazottjai, akik a hivatali működésük területén élő nép nyelvét beszélik, mert amint a jó pap sikeres munkásságának egyik előfeltétele az, hogy a gondjaira bízott néppel a maga nyelvén érintkezni tudjon, ugyanezre van szükség az államgépzetnek minden, az érintkezésre hivatott tényezőjénél is. Nálunk az utóbbi két évtizedben igen nagy számmal voltak olyanok, akik valamely nyugateurópai nyelvet tanultak meg. Ez elvileg helyes, de ennél a nagy tömegekre nézve sokkal fontosabb az, ha megtanulja valamely itthoni nemzetiség nyelvét, mert hisz a mindennapi élet igen gyakran ezt teszi számára nélkülözhetlenné. Én, mint középiskolai tanuló, pozsonyi diákkoromban tanultam meg németül, és

mint ugyanott működő ügyvéd, elsajátítottam a tót nyelvet is annyira, hogy az egyszerűbb néppel beszélni tudtam. Mikor pedig egy, Nagymagyarországhoz tartozó vármegye főispáni székébe kerültem, hogy egyik legelső lépése az volt, hogy a vármegyében nagy tömegekben élő románság nyelvének, legalább az ú. n. szolgálat ellátása céljából szükséges elsajátítása végett román nyelvtanárt szerződtettem. Egyik lépésemet sem bántam meg, sőt természetesen elsősorban a németnek, mint világnyelvnek, igen nagy hasznát láttam. Az intellektuális élet magasabb fokain működő, közéleti embernek aztán a francia, az olasz és az angol nyelv elsajátítása rendkívül emeli közéleti érvényesülését, azonban soha se feledkezzünk meg arról, hogy itt élünk ebben a hazában és itt a praktikus életszemlélet is mindenekelőtt magyar anyanyelvünkön kívül az itteni nem magyar fajok nyelvének az elsajátítását ajánlja.

Több, mint három évtizeddel ezelőtt a prágai Német Jogász-egyesületben felolvasást tartottam a magyar közjog néhány fontos kérdéséről. Ugyanabban az időben Prága nagy németellenes tüntetések színhelye volt. A város utcáin lovas őrzérek cirkáltak, a nyilvános helyeket a rendőri záróra megtartására kötelezték, stb. Az a Jogásztársaság, melynek a meghívására ott megjelentem, a prágai német társadalom előkelőit foglalta magában és elnöke egy, az ottani német egyetemen működő tekintélyes professzor volt. Mikor előadásom után vacsorára gyűltünk össze, azt a kérdést vettem fel előtte, hogy miként lehetséges az, hogy abban a városban, mely a legrégebb német egyetem székhelye — a prágai német egyetem több, mint ötszáz esztendő s emellett akkor ott egy külön, új alapítású cseh egyetem is működött — a németek úgyszólván a nyelvüket sem merik már nyilvánosan használni, mert ilyesmi miatt az utcán inzultusoknak teszik ki magukat? Az öreg professzor erre így felelt: „Lásza, a csehek gazdagok és kulturális alkotásaik évről-évre szaporodnak, azt a folyamatot tehát, amely az ő előretörésüket bizonyítja, feltartóztatni nem lehet. Majd meglátja, ha egykor az önök magyarországi nemzetiségei gazdasági és kulturális tekintetben önökkel felvehetik a versenyt, akkor önöknek, mint vezető fajnak, hasonlóan nehézé válik majd a helyzetük!” Azóta sokszor elgondolkoztam a tekintélyes és tapasztalt, az akkori ausztriai viszonyokat jól ismerő egyetemi tanárnak a szavain, aki az osztrák Urak Házának, tehát az ottani Felsőháznak a császár által kinevezett tagja is volt. Ő úgy látta a helyzetet, hogy a németiség vezető szerepe Ausztriában megszűnt, mert a felfelé törekvő nemzetiségek a maguk lakóterületein azt mindenütt háttérbe szorították, tehát bizonyos rezignációval jelentette ki, hogy itt minden küzdelem a németek hegemoniája érdekében céltalan. Amikor azonban ezt a tételt Magyarországra is alkalmazhatni vélte, akkor elfeledkezett arról, hogy Ausztriában az egyes tartományoknak ú. n. történetpolitikai egyéniségük (*historisch-politische Individualität*) mindig megvolt és Ausztria soha sem volt olyan egységes államalakulat, mint Magyarország. Ami pedig különösen a csehekert illeti, ezeknek a politikai iskolája mindig az ú. n. történeti jogot, Csehországnak az 1620-iki fehérvégi

csata előtti függetlenségét hangoztatta, amely cseh nemzeti alapon — bár akkor még az osztrák császárság keretében — kívánta a maga programját megvalósítani. Ezt a helyzetet tehát nem lehetett mireánk analógia gyanánt alkalmazni. Viszont az bizonyos, hogy egy-egy nemzetiség kulturális és gazdasági színvonalának az emelkedésével lépést tart értelmiségi rétegeinek a faji megerősödése is, ami aztán fokozatosan kiterjed az egyszerűbb emberekre is. A gazdasági fellendülés függetlenekké teszi az embereket, ami az ő faji törekvéseik megvalósításának a vágyát folytonosan elősegíti. Mindezt Magyarországra vonatkoztatva, tárgyilagosan meg kell állapítanunk azt, hogy a nemzetiségi kérdés megoldásánál ezeket a mozzanatokat nem szabad figyelmen kívül hagyni, azonban — megfordítva a tételt — mindennek *ellenére* is gondoskodnunk kell Magyarország magyar jellegéről, a fajmagyarság szupremáciájáról.

A mi fajunknak azonban soha sem szabad arról megfeledkeznie, hogy testvértelen nép vagyunk. Azok a szálak, amelyek a finnekhez vagy ázsiai ősrokonainkhoz fűznek bennünket, inkább érzelmiék, melyeket megbecsülünk ugyan, azonban a mindennapi, reális politikában való jelentőségüket nem lehet túlértékelnünk. S amíg a körülötünk élő többi nemzeteknek fajrokonai vannak az európai térségben vezető szerepet játszó germánységben, szlávságban, vagy latinságban, addig mi a szó szoros értelmében „egyedül vagyunk”. És erről nem szabad elfeledkezniük azoknak sem, akik — egyébként tiszteletreméltó, hazafias lelkességből — minden, máskülönben jogos kívánságunknak azonnali, korlátlan megvalósulását szeretnék. Nekünk minden pozíciókat, a nemzetközi életben való megbecsülésünket becsületes és lankadatlan munkával kell kiérdemelnünk. Aztán a rokonalanságon kívül ne felejtjük el azt sem, hogy számszerűen is kicsiny faj vagyunk. Még ha összes, a külföldre elszármazott fajtestvéreinket is számba vesszük, a magyar fajúak nem érik el a 15 milliót s ezzel szemben a mai világküzdelemben olyan fajok versengenek egymással, amelyek majdnem, vagy teljesen száz milliós tömegekkel rendelkeznek. Ezek közt mi csak józan és előrelátó szövetségi politikával tudjuk magunknak a jövőt biztosítani, annál inkább, mert a nagy fajok valamelyikéhez való hozzásimulásunk — nemzeti függetlenségünk feláldozása nélkül — védelmet nyújt a bennünket közvetlenül körülvevő s nagyrészt velünk nem rokonszenvező, sőt részben agresszív fajok támadásaival szemben is.

S ugyanez az irányelv vezessen bennünket a mi magunk nemzeti ségeivel szemben is. Magáról az alapvető tételről: *Magyarország magyar jellegéről soha meg ne feledkezzünk, de ennek az elérésére okos, körültekintő politikát kövessünk az itt élő nem magyar fajokkal szemben is és különösen ne tévesszük szem elől, hogy azok mind-egyikének a maga tőzsomszédságában fajrokonai élnek. Bátran állíthatjuk, hogy az okos nemzetiségi politika Magyarország jövőendő létének és virágzásának legalább is egyik főpillére: a sikere az ország fellendülésének, a balsikere a halódásnak a csiráját rejtheti magában.* Én a magam, hosszú közéleti pályafutásom során már évtizedekkel ezelőtt is legjobb hitem és meggyőződéseim szerint igye-

kezte ezt, a nemzetiségek jogos igényeit honoráló, azonban az állam egységes és magyar jellegét soha fel nem áldozható álláspontot közpályámon is leszögezni. Mikor Mikor még Nagymagyarország idejében mint főispán az ország egyik legnagyobb vármegyéjének, a közel félmillió lakosú Krassó-Szörény vármegyének az élére kerültem, installációmkor ekként fejtettem ki erre vonatkozó programomat

„Vármegyénk lakossága nagyrésztben nem magyar anyanyelvű ami feladatommá teszi azt is, hogy politikai álláspontomat ebben a kérdésben megszabjam. Az én helyzetem, aki eddigi pályafutásomat a magyar közjog, tehát ezeréves alkotmányunk tanulmányozásának szenteltem, könnyű és félreértést nem enged, mert azt tanultam és tanítottam, hogy hazánk polgárai közt jelentékeny kontingenst tettek ugyan ki mindig azok, akik nem tartoztak a magyar fajhoz, de ez, amint az ezeréves múltban nem változtatta meg, úgy a jelenben sem képes megzavarni egyrészt a velük való testvéri együttérzésünket, másrészt a magyar állam nemzeti jellegét- Nem magyar anyanyelvű honfitársainknak, e vármegyében tehát elsősorban a románoknak egyházi, kulturális és gazdasági ügyeit megértő tárgyilagossággal és szerető figyelemmel fogom kísérni s amint a múltban az államhatalom soha ebbeli fejlődésüket meg nem akadályozta, úgy a jövőben is respektálni kívánom kétségtelen jogaikat. Történelmünk tanúsítja, hogy mindenkor szeretettel öleltük magunkhoz azokat a nem magyar anyanyelvű honfitársainkat, akik velünk vállvetve küzdöttek hazánk szűbb jövőjéért. Ugyanez a feltett szándékunk a jövőben is. Amidőn azonban megértő szívvel ajánlom fel nekik a kormányzó hatalom jóindulatát, bízva abban, hogy igaz meggyőződésből és őszinte hazafiúi vonzalomból származó hajlandóságomat teljességében megértik és méltányolják, ugyanakkor közjogi állásom kötelességeit ismerve és annak felelősségét érezve, kell leszögezmem azt is, hogy minden olyan netáni tünettel szemben, amely az egységes és oszthatatlan magyar állam ebbeli jellegét aláásni, vagy azt megátámadni igyekeznék, teljes energiával fogok síkra szállni, nemcsak azért, mert ezt így kívánja törvényeink és alkotmányunk szelleme, hanem azért is, mert szilárd meggyőződésem, hogy ez a haza csak addig teljesítheti a hivatását és csak addig lehet a jövődő békének is a támasza, amíg földrajzilag éppúgy, mint politikailag egységes marad.”

Ehhez a programhoz ma sem lenne hozzátenni valóm, de nem is vennék el belőle semmit, mert Magyarországnak igenis nemzeti államnak kell maradnia, minthogy különben nincs jövője. Azonban helyrehozhatatlan hiba lenne ennek a megmunkálását akként szolgálni, hogy nemzetiségeinket erőszakos eszközökkel kezelnök. Ha valahol, úgy ezen a téren igazán érvényesülnie kell annak a régi közmondásnak, hogy többet ésszel, mint erővel. A mi fajtánk nem hiába alkot már több, mint ezer esztendeje államot, meg kell tehát benne lennie a politikai érzék oly mértékének, amely kényes kérdésekben is megmutatja számára a helyes utat. S ez nem mindig a nagy program-adások reprezentatív hangszerelésével, hanem csupán a különböző hangszereknek sok-sok részletmunkát kívánó összehan-

golásával sikerülhet. Ennek a politikai kamarazenének a finom crescendói és decrescendói, pianói és pianissimói, de ha kell: fortéi és fortissimói adják meg és biztosítják annak az isteni zeneműnek a maradandó értékét, amelyet úgy hívunk, hogy széles skálájú, de egyetlen alaptételt szolgáló országkormányzás. Ez az alaptétel pedig nem más, mint az az örökéletű, az őseink, a magunk s a késő utódaink lelkéből ki nem irtható ideál, amelyet úgy hívnak, hogy *Hungária aeterna!*

\* \* \*

*Pótlás.* E tanulmány már ki volt szedve, azonban nyomda-technikailag még teljesen el nem készült, amikor a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal közzétette az 1941. januári, illetve a Délvidék visszacsatolt részeire vonatkozóan 1941. októberi népszámlálás eredményeit. E hivatalosan megállapított adatok szerint *Magyarország lakossága* az 1941. tavaszán visszacsatolt Délvidék nélkül 13,643.620, azzal együtt pedig kerekén 14,668.000 lélek, sőt mivel a jelzett két népszámlálás megejtése óta bizonyos idő már eltelt, így a természetes népszaporodás figyelembe vételével az országnak 1942. telére kiszámított lélekszáma körülbelül 14,733.000-re tehető. A nemzetiségi megoszlást illetően — újabb adatok hiányában — a tanulmányunk során közöltek kell irányadónak vennünk.